

Eski Hükümlülerin Sosyal Yardım ve Sosyal Güvenlikle İlgili Görüşlerinin İncelenmesi

Emel İŞTAR-IŞIKLI (<https://orcid.org/0000-0003-3439-0871>), *Düzce University, Türkiye;*
emel.istar@gmail.com

Abdulsamet DURAN (<https://orcid.org/0009-0009-2770-911X>), *Düzce University, sametduran02@gmail.com*

An Investigation of Ex-convicts' Views on Social Assistance and Social Security

Abstract

The purpose of the study is to examine the opinions of ex-convicts on social assistance and social security. Within this scope, field research was conducted using an in-depth interview with 15 ex-convicts residing in Düzce province. Participants are individuals who have served prison sentences for crimes such as assault, robbery, sexual assault, forming criminal organisations for profit, drug trafficking, attempted murder, murder, and fraud. The average age of the sample is 40.13 years, and the average duration of their imprisonment is 5.13 years. The majority (14 individuals) have social security knowledge. The research findings indicate that all participants know social security and social assistance, but the majority (13 individuals) do not benefit from social assistance. Participants suggest that there should be no discrimination for the social security system to function better.

Keywords : Ex-convicts, Social Assistance, Social Security.

JEL Classification Codes : J21, H55.

Öz

Çalışmanın amacı, eski hükümlü bireylerin sosyal yardımlar ve sosyal güvenlikle ilgili görüşlerinin incelenmesidir. Bu kapsamda saha araştırması, Düzce ilinde ikamet etmekte olan 15 hükümlü birey ile derinlemesine mülakat tekniği kullanılarak yapılmıştır. Katılımcılar kasten yaralama, yağma, cinsel saldırı, çıkar amaçlı örgüt kurma, uyuşturucu madde ticareti, öldürmeye teşebbüs, kasten adam öldürme ve dolandırıcılık suçlarından dolayı cezaevinde kalmış kişilerdir. Örneklemin yaş ortalaması 40,13'tür ve ortalama olarak cezaevinde kaldıkları süre 5,13 yıldır. Çoğunluğunun (14 kişi) sosyal güvencesi bulunmaktadır. Araştırma sonucunda, katılımcıların hepsinin sosyal güvenlik ve sosyal yardımlar hakkında bilgi sahibi olduğu ancak çoğunluğunun (13 kişi) sosyal yardımlardan faydalanmadığı tespit edilmiştir. Katılımcılar, sosyal güvenlik sisteminin daha iyi işlemesi için ayrımcılığın olmaması gerektiği önerisinde bulunmuştur.

Anahtar Sözcükler : Eski Hükümlü, Sosyal Yardım, Sosyal Güvenlik.

1. Giriş

Eski hükümlüler dezavantajlı gruplar içerisinde yer almaktadır Yaşam koşullarında karşılaşabilecekleri zorluklar nedeniyle özel koruma ve hizmetlere ihtiyaç duyan gruplar “dezavantajlı gruplar” olarak ifade edilebilir. Hükümlüler, hüküm giydikleri andan itibaren, yani cezanın infaza başlandıktan sonra belli bir sosyalleşme ve infaz sonrası sosyal hayata uyum sağlayabilmeleri için uygulama ve eğitimlere başlarlar. Ancak buna rağmen suçlular infaz sonrası eski hükümlü sıfatıyla cezalarını çekmiş olmalarına rağmen sosyal, ekonomik ve siyasi açıdan dezavantajlı konumdadırlar. Bu nedenle eski hükümlülerin kapsamlı, sürdürülebilir ve statülerine göre somut sonuçlar üreten sosyal politika uygulamalarına ihtiyaçları vardır.

Her toplumda, çeşitli nedenlerle suç işleyen ve cezaevine giren birçok birey bulunmaktadır. Bu bireyler, cezaevinden serbest bırakıldıktan sonra hayatta kalmak için uygun işlerde istihdam edilmeyi arzularlar. Ancak, “eski hükümlü” olarak etiketlenmeleri, istihdam edilme olasılıklarını azaltır ve sosyal dışlanma ile karşılaşmalarına neden olur (Koçak & Altun, 2010). Cezaevinden salıverilen eski hükümlü bireylerin karşılaştığı temel zorluklar, salıverildikten sonra temel barınma, beslenme, giyim ve ulaşım gibi temel ihtiyaçların karşılanması gerekliliğinden kaynaklanmaktadır. Birçok eski hükümlü, bu gereksinimleri karşılayabilmek için başkalarına bağımlı hale gelmektedir. Yasal bir işte çalışmak, kendi kendine yetebilmenin temel çözümü olsa da eski hükümlü statüsüyle iş bulmak oldukça güçtür (Schulte & Cochling, 2013).

Eski hükümlü, Yurtiçinde İşe Yerleştirme Hizmetleri Hakkında Yönetmeliğin 3. maddesinde “*Kasten işlenen bir suçtan dolayı bir yıl veya daha fazla süreyle hapis cezası alan ya da ceza süresine bakılmaksızın Devlet memuru olmaya engel bir suçtan hüküm giyenlerden cezasını tamamlayanlar, cezası ertelenenler, koşullu salıverilenler, denetimli serbestlikten yararlananlardan eski hükümlü belgesi ile durumlarını belgelendirenleri*” şeklinde ifade edilmektedir. Eski hükümlü birey, Kamu Kurum ve Kuruluşlarına Eski Hükümlü veya Terörle Mücadelede Malul Sayılmayacak Şekilde Yaralananların İşçi Olarak Alınmasında Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliği’nin 4 üncü maddesinde ise devletin güvenliğine, anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar, milli savunmaya karşı suçlar, Devlet sırlarına karşı suçlar ve casusluk, cinsel saldırı veya çocuğun cinsel istismarı suçlarından mahkum olmamak kaydıyla; kasıtlı olarak işlenen suçlardan dolayı bir yıl veya daha uzun bir süreyle hapis cezasına çarptırılan veya ceza süresi gözetilmeksizin zimmete geçirme, irtikap, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflas, ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama veya kaçakçılık suçlarından mahkum olanlar arasında, cezalarını tamamlayanlar, cezaları ertelenenler, koşullu salıverilenler veya denetimli serbestlikten yararlananlar arasından, eski hükümlü belgesiyle durumlarını belgelendirenler olarak ifade belirtilmiştir. Eski hükümlülerin genel durumuna yönelik bir değerlendirme yapıldığında, ekonomik olarak zayıf durumda oldukları, aile ve toplumla ilişkilerinin sağlıklı olduğu ve temel ve mesleki eğitim düzeylerinin yetersiz olduğu

gözlemlenmektedir. Özellikle, eğitim düzeyinin yetersizliği ve toplumun bu bireylere olan güvensizliği, eski hükümlü bireylerin istihdamını güçleştirmektedir (Engin, 2012: 31).

Eski hükümlüler, cezaevi sürecini takiben özellikle iş bulma ve sosyal entegrasyon konusunda çeşitli zorluklarla karşılaşmaktadır. Bu zorlukların öncelikli sebeplerinden biri, 'suçlu' veya 'sabıkalı' olarak damgalanarak toplum dışına itilmeleridir. Bu durum, Aydoğan ve Şahin'in (2015) 30 eski hükümlü katılımcı üzerinde gerçekleştirdiği nitel araştırmada da belirtilmiştir. Araştırmaya göre, katılımcılar, iş arama sürecinde özellikle sabıka kayıtlarının varlığı nedeniyle sigortalı işlere alınmadıklarını ve işverenlerin sabıkalı birini işe almaktan kaçındıklarını ifade etmişlerdir. Bununla birlikte, iş bulamama durumunda, meşru olmayan işlerde çalışmak zorunda kaldıklarını belirtmişlerdir. Araştırmada ayrıca, cezaevi sonrası yakın çevrelerinden dışlanma ve izole olma deneyimlerinin yaşandığı ortaya konmuştur. Şahin (2001) tarafından yapılan başka araştırmada, uzun süre cezaevinde kalan hükümlülerin, cezalarının infazını tamamladıktan sonra eski hükümlü statüsüyle hayatlarını sürdürebilmeleri, tekrar suç işlememeleri ve hukuk kurallarına bağlı bir şekilde yaşayabilmeleri için dış yardıma ihtiyaç duydukları vurgulanmıştır. Kartalkaya (2018) tarafından yapılan çalışmada, cezaevinden tahliye olan eski hükümlülerin, toplum tarafından damgalanma ve dışlanma gibi sosyal sorunlarla, iş bulma ve ekonomik sıkıntılarla, psikolojik problemlerle (ruhsal zorluklar ve karamsarlık gibi) karşılaştığı ve psiko-sosyal destek ihtiyacı olduğu belirlenmiştir. Toper ve Özdemir (2019) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, eski hükümlülere yönelik sosyal önyargıların, sosyal baskınlık eğilimleriyle pozitif bir ilişki içinde olduğu, ancak eski hükümlülere mesleki eğitim sağlama ve onlarla sosyal temas kurma konusundaki tutumların ise negatif bir ilişki içinde olduğu bulunmuştur. Gençtürk (2019) tarafından yapılan çalışmada, eski hükümlülerin cezaevinden tahliye olduktan sonra karşılaştıkları en büyük sorunun istihdam alanında olduğu tespit edilmiştir. İşsizlik, düşük gelir, düzensiz işler ve işveren önyargılarının istihdam alanındaki başlıca zorluklar olduğu belirtilmiştir. Namal ve diğerleri (2021) tarafından yapılan çalışmada ise, cezaevinden tahliye olanların iş bulmasının özellikle yasanın öngördüğü kontenjanlar nedeniyle zorlaştığı ve işverenlerin eski hükümlüleri işe alma zorunluluğunun olmamasının istihdam oranlarını düşürdüğü belirtilmiştir. Bu çalışma, eski hükümlülerin istihdamdaki zorluklarını ortaya koyarak, çözüm önerileri sunmayı amaçlamaktadır. Ayrıca, ekonomik dezavantajların ortadan kaldırılmasıyla eski hükümlülerin topluma uyumlarının kolaylaştırılması ve ruhsal bunalımlardan kurtarılması gerektiği vurgulanmıştır. Yapılan araştırmalar göstermektedir ki, dezavantajlı gruplara yönelik devlet ve/veya sivil toplum kuruluşları tarafından uygulanan pek çok politika ve eylem olduğunu göstermektedir. Salverilen hükümlülerin dezavantajlı gruplar içerisinde yer almasına rağmen, hem devlet, hem işverenler hem de toplum karşısında adeta yok sayılmakta, sayıları her geçen gün artmakta ve bu da toplumsal sorunların giderek arttığını göstermektedir.

Ceza süresi tamamlandıktan sonra topluma uyum sağlama ve istihdam edilebilme, eski hükümlü bireyler için temel bir zorluk oluşturmaktadır. Geçmişte suç işlemiş olan bireyler, ceza sürelerini tamamlamış olsalar dahi, topluma ve iş hayatına girdiklerinde potansiyel suçlu olarak algılanma riskiyle karşı karşıyadırlar. Bu nedenle, eski hükümlü bireylerin topluma yeniden entegre edilme süreci, cezaevinden çıkmalarıyla sona ermez.

Eski hükümlülerin iş hayatında yer alması, oldukça zorlu bir süreçtir. Çünkü toplumda, bu bireylerin geçmişte suç işlemiş olmaları sebebiyle tekrar suç işleme eğiliminde olabilecekleri endişesi yaygındır. Bu düşünce, toplumda bu bireylere karşı bir tedirginlik, güvensizlik ve önyargı atmosferi oluşturmaktadır (Aytaç, 2014: 422-423). Eski hükümlülerin iş gücüne katılımı, ekonomiye olumlu katkı sağlayacak ve aynı zamanda bu bireyleri topluma yük olmaktan kurtaracaktır. Aksi takdirde, iş bulamayan ve geçimini sağlayamayan bireyler, meşru olmayan faaliyetlere yönelebilirler. Tahliye sonrası iş bulamayan ve suç işlemekten başka bir alternatif göremeyen birçok eski hükümlü bulunmaktadır (Bedük, 2010: 50) Eski hükümlü bireylerin işsizlik durumu, suç faaliyetlerini tekrarlamak ve suçu bir meslek haline getirme eğilimi olarak adlandırılan kavramla ilişkilendirilebilir. İşsizlik, yoksulluk ve yeterince caydırıcı cezaların olmaması gibi faktörler, suçun mesleğe dönüşmesini kolaylaştıran etkenler olarak kabul edilebilir (Aytaç & Aksoy, 2011: 111) Literatürde işsizlik ve suç oranı arasında pozitif bir ilişki olduğunu belirten birçok çalışma bulunmaktadır (Fallahi et al., 2011; Kilishi et al., 2014; Hale & Sabbagh, 1991; Buonanno et al., 2014; Papps & Winkelman, 2002; Winkelman, 2002; Ata, 2011; Entorf & Sieger, 2014).

Tekrar suç işleme eğiliminde olan bireylerin istihdam edilmesinin sağlanması ve bu konuda yasal tedbirlerin alınması, sosyal devlet ilkesinin bir gereğidir (Aytaç, 2014: 423). Eski hükümlülerin korunması amacıyla sosyal politikaların temelinde, yasal düzenlemeler bulunmaktadır. Bu düzenlemeler, dezavantajlı konumda olan eski hükümlülerin iş hayatına katılımlarını desteklemeye yönelik tedbirleri içermektedir. Bu bağlamda, 1982 Anayasasında "Herkes, dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetlerine sahiptir" (md. 48) ve "Devlet, çalışanların hayat seviyesini yükseltmek, çalışma hayatını geliştirmek için çalışanları ve işsizleri korumak, çalışmayı desteklemek, işsizliği önlemeye elverişli ekonomik bir ortam yaratmak ve çalışma barışını sağlamak için gerekli tedbirleri alır." (md. 49) denilmiştir. 4857 sayılı İş Kanunu'nda, eski hükümlülerin istihdam edilmesine ilişkin hükümler bulunmaktadır. İlgili kanunun 30. maddesine göre, kamu işyerlerinde en az yüzde iki oranında eski hükümlü işçi istihdam edilmesi gerekmektedir. Ancak, elli veya daha fazla işçi çalıştıran kamu kurumları için bu oran asgari düzeyde olup, yasal oranın üzerinde eski hükümlü istihdamı gerçekleştirilebilir. Bu oran, işçilerin lehine artırılabilir. Özel sektör işverenlerinin ise eski hükümlü istihdam etme zorunluluğu bulunmamaktadır; bu zorunluluk yalnızca kamu kurumlarına yöneliktir. Ancak, 2014 yılında kamuda eski hükümlülerin istihdamıyla ilgili bir değişiklik yapılmıştır. 12 Temmuz 2012 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanan 6353 sayılı kanunla (Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun), eski hükümlülerin istihdam edilme şartları genişletilmiş ve zorunluluk kaldırılarak bir tercih haline getirilmiştir. Bu değişikliklerle, kamuda eski hükümlülerin istihdamı, zorunluluktan çıkıp tercih edilebilir bir durum haline gelmiştir (Göçoğlu, 2015: 849) Türkiye İş Kurumu'nun 2022 yıllık tablolarında yıl içinde işe yerleştirilen eski hükümlü sayısı sadece 185 kişi olarak (İŞKUR, 2022) tespit edilmiştir. Hal böyle olunca eski hükümlü bireylerin daha çok girişimci olmasına yönelik sosyal yardımların ve sosyal güvenlik önlemlerinin gerekliliği öngörülmüştür.

Sosyal yardımlar, devlet tarafından sağlanan aynı ve nakdi yardımlar aracılığıyla yoksul birey veya hanelerin ihtiyaçlarının karşılanmasını hedefler. Sosyal güvenlik sistemi, toplumsal yoksulluğun ve gelir dağılımındaki adaletsizliğin önlenmesi ile toplumsal barışın sağlanması açısından büyük öneme sahiptir. Gelişen ve değişen toplumsal yapılar, yoksulların ihtiyaçlarındaki farklılıklara yol açmaktadır. Geleneksel sosyal yardım uygulamaları, gönüllülük esasıyla yürütülen pratiklerden, 19. yüzyılın sonlarında zorunlu sosyal sigorta sistemlerine doğru bir evrim geçirmiştir. Bu bağlamda, devletin sosyal yardım konseptine yönelik algısı, giderek "zorunluluk" ilkesi etrafında şekillenmeye başlamıştır (Taşçı, 2010).

Eski hükümlü bireylerin yaşadığı iş bulamama sorunu, sosyal güvenlik tedbirlerini ve dolayısıyla sosyal yardımları gerekli kılmıştır. Sosyal güvenlik, bireylerin yaşamları boyunca karşılaşılabilecekleri risklere karşı bir güvence arayışının sonucudur. İnsanlar, tarih boyunca bu risklerle karşılaşmış ve çeşitli sosyal güvenlik önlemleriyle kendilerini koruma yoluna gitmişlerdir. Bu önlemler genellikle karşılıklı yardımlaşma temeline dayanır ve modern sosyal güvenlik sistemlerinin temelini oluşturur. İnsanların fizyolojik ve güvenlik gibi temel ihtiyaçları bulunmaktadır ve hayatlarını sürdürürken karşılaştıkları fiziksel ve ekonomik risklerle başa çıkmak isterler. Bu nedenle, sosyal güvenlik ihtiyacı, insanların sosyal risklere karşı korunması gerekliliğiyle doğmuştur. Başlangıçta aile içi yardımlaşma ve dini inançlar gibi faktörlerle karşılanan bu ihtiyaç, daha sonra devletler tarafından yoksul ve ihtiyaç sahibi kişilere yapılan yardımlarla da desteklenmiştir.

Sosyal yardımlardan bilhassa iş kurmak isteyen eski hükümlülere yönelik İŞKUR'un eski hükümlü projeleri bulunmaktadır. Projelerin kapsamı içerisinde, tarım ve hayvancılık sektöründe ve diğer sektörlerde yer alan iş kurma projeleri için çeşitli destekler sunulmaktadır. Tarım ve hayvancılık sektöründe, işyeri kuruluşu için gerekli işlemler, onaylar, izinler, ruhsatlar ve sigorta gibi masrafların karşılanması amacıyla belgelere dayalı olarak en fazla 20.000 TL'ye kadar destek sağlanmaktadır. İşletme gideri desteği, işletme giderlerinin %60'ına kadarını içermekte olup, sözleşme imza tarihinden sonra 12 ay boyunca yıllık toplamda en fazla 80.000 TL olarak belirlenmiştir. Kuruluş (demirbaş) desteği ise, işletmenin temel faaliyet alanına ilişkin makine, teçhizat, yazılım, donanım, ofis malzemeleri gibi maliyetler için vergiler dâhil en fazla 240.000 TL'ye kadar ve KDV dahil en fazla 300.000 TL'ye kadar desteklenmektedir. Diğer sektörlerle yönelik projelerde de benzer destekler mevcuttur. İşletme kuruluşu, işletme giderleri ve kuruluş (demirbaş) desteği adı altında belirli limitler dahilinde destekler sağlanmaktadır. Özellikle işletme gideri desteği, su, elektrik, iletişim, ısınma, tanıtım ve kira gibi giderleri kapsamaktadır. Ancak, ilgili mevzuat hükümlerinin yerine getirilmesi koşuluyla işletme gideri desteği içerisinde en fazla 40.000 TL'ye kadar kira desteği verilebilmektedir. Eski hükümlülerin kendi işlerini kurmalarını teşvik etmek amacıyla hibe desteği projeleri de bulunmaktadır. Bu projeler kapsamında, belirli suçlardan mahkum olmamak şartıyla, çeşitli destekler sağlanmaktadır. Adalet Bakanlığı'nın ilgili birimleri aracılığıyla başvuruda bulunan eski hükümlüler için, uygun görülen projelere bütçe imkanları doğrultusunda kaynak tahsis edilmektedir. Tarım ve hayvancılık sektörüne yönelik projelerde vergiler dahil en fazla 300.000 TL, diğer

sektörlere yönelik projelerde ise vergiler dahil en fazla 400.000 TL'ye kadar kuruluş giderleri desteklenmektedir (İŞKUR, 2024).

Eski hükümlü bireylerin yaşamlarını düzenleyebilmesi için Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü bünyesinde çalışmalar yapılmaktadır. Ceza infaz kurumlarından salıverilen hükümlülerin topluma uyum süreçlerini hızlandırmak ve yaşamlarını düzenlemek amacıyla meslek edinmeleri ve iş bulmalarına yönelik destek sağlanmaktadır. Bu kapsamda, denetimli serbestlik müdürlükleri tarafından mesleki eğitimler verilerek hükümlülerin nitelikli iş gücü olarak istihdam edilmeleri kolaylaştırılmaktadır. Adalet komisyonları bünyesinde oluşturulan koruma kurulları, hükümlülerin topluma uyumlarını desteklemek ve yeniden suç işlemelerini önlemek için gerekli yardım ve destek hizmetlerini ilgili kurumlarla işbirliği içinde sağlamaktadır. Koruma kurulları, çeşitli kamu kurum ve kuruluşlarının temsilcilerinden oluşmakta ve salıverilen hükümlülerin meslek edinmeleri ve iş bulmaları konusunda yardımcı olmaktadır. Bu çerçevede, hükümlüler mesleki eğitim kurslarına katılmakta ve iş bulmaları için desteklenmektedir. Ayrıca, yerel olanaklar değerlendirilerek işletmeler ziyaret edilmekte ve hükümlülerin işe yerleştirilmeleri için girişimlerde bulunmaktadır. Koruma kurulları ayrıca, hükümlülere gıda, giyecek, barınma gibi ihtiyaçlarında yardımcı olmakta ve sosyal çevreleriyle oluşabilecek sorunların çözümüne destek sağlamaktadır. Salıverilen çocuk ve genç hükümlülerin veya diğer hükümlülerin öğrenimlerine devam etmelerini sağlamak amacıyla çeşitli tedbirler alınmakta ve gerekli destekler sunulmaktadır (CTE, 2024). Ayrıca Adalet Bakanlığı tarafından yürütülen Sosyal Market projesi, Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı tarafından hayata geçirilmiştir. Bu proje, ihtiyaç sahibi eski hükümlülere, denetimli serbestlik yükümlülere ve ailelerine sosyal ve ekonomik destek sağlamayı amaçlamaktadır (Gümüşhane Adliyesi, 2023).

Literatürde eski hükümlü bireylerin karşılaştığı sorunları ele alan çalışmalar bulunmaktadır. Namal vd. (2021) araştırmasında toplumun eski hükümlülerin uyum sürecini kolaylaştırmak, onları ruhsal bunalımdan ve toplumsal dışlanma psikolojisinden kurtarmak için ekonomik dezavantajlarının giderilmesine yönelik tespitler yapılmıştır. Eski hükümlülerin istihdam edilmesini teşvik edici programların düzenlenmesi gerekliliği üzerinde durmuştur. Ayrıca özel sektörde eski hükümlüler için kota uygulamasının yeniden getirilmesini, bu kişilerin sorumluluğunu sadece Adalet Bakanlığı'nın değil, toplumun geniş kesimleri ve sivil toplum kuruluşları tarafından da üstlenilmesini öneri olarak sunmuştur. Savaş ve Eryalçın'ın (2020) araştırmasında, işverenlerin eski hükümlü istihdamına yönelik bakış açıları incelenmiştir. Araştırmaya göre, işverenlerin eski hükümlülere istihdam etmemesinin en yaygın sebebi %46,96 oranında işverenlerin eski hükümlülere yönelik tutum ve önyargıdır. Buna ek olarak, %23,2 oranında eski hükümlülerin ve denetimli serbestlik hükümlülerinin işgücü piyasasının talep ettiği niteliklere sahip olmaması, %16,7 oranında devletin bu alanda yeterli teşvikte yer vermemesi, %8,9 oranında işverenlerin sınırlı kaynaklara sahip olması ve %4,3 oranında piyasada herhangi bir istihdam ihtiyacının bulunmaması gibi faktörler de önemli rol oynamaktadır. Timurturkan vd. (2017) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, sosyal dışlanma ve önyargıya maruz kalan bireylerin mahkumiyet durumlarını gizlemeye yönelik bir eğilim sergilediklerini ortaya koymuştur

(%49,8). Ayrıca, bireylerin mahkumiyet durumlarının işlerini kaybetmelerinde doğrudan bir etkiye sahip olduğunu (%52.8) sonucuna ulaşılmıştır. Ramakers (2022) çalışmasında eski hükümlü bireylerin %40'ının toplumda damgalanmamak için iş bulma aşamasında kendi geçmişini gizlediği sonucuna ulaşılmıştır. İslamoğlu ve Yıldırım (2021) eski hükümlülerin istihdam edilmeleri ve çalışma yaşamında varlık göstermeleri hususunda önemli engellerle karşılaşmakta olduğunu, yaşanan dışlanma ve psikolojik sıkıntıları bu bireylerin işe uyumu zorlaştırdığını ifade etmiştir. Seçen (2021) tarafından yarı yapılandırılmış mülakat tekniği kullanılarak yapılan araştırmasında eski hükümlülerin İŞKUR'a başvursa da geri dönüş alamadıkları ve iş bulma zorluğu çektikleri sonucuna ulaşılmıştır.

2. Yöntem

Yapılan çalışmada yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşmeler 01/Temmuz/2023 - 01/Eylül/2023 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların izni alınarak konuşmaların ses kaydı alınmıştır. Yaklaşık 15 -30 dakika arası süren görüşmeler sonucu kâğıda işlenen cevaplar, içerik analizi yapılarak kodlanmıştır. Görüşmede eski hükümlülerin demografik verileri alındıktan sonra sosyal güvenlik ve sosyal yardımlarla ilgili çeşitli sorular sorulmuş ve bu sorulara cevaplar verilmesi istenmiştir. Görüşmenin sonunda ise katılımcılardan sosyal güvenlik sisteminin iyileştirilmesi için öneri ve tavsiyesinin olup olmadığı sorulmuştur. Araştırmanın örneklemini Düzce ilinde yaşamakta olan 15 eski hükümlü oluşturmaktadır. Çalışmada görüşülmesi gereken kişilerin belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Ölçüt örnekleme yönteminin temel amacı, belirli kriterlere uygun durumların incelenmesidir. Bu yöntemin uygulandığı çalışmalarda, araştırmacılar önceden hazırlanmış ölçüt listelerini kullanabilecekleri gibi, kendi belirledikleri ölçütleri de oluşturabilmektedir (Yıldırım & Şimşek, 2016: 122). Bu çalışmada kullanılan ölçütler; herhangi bir suçtan dolayı hüküm giymiş ve ceza infaz kurumunda kalmış olmaktır. Eski hükümlülerin demografik verileri tabloda verilmiştir. Tablo 1'de eski hükümlüler K1, K2, K3 şeklinde kodlanmıştır.

Tablo: 1
Eski Hükümlülerin Demografik Özellikleri

Kod	Yaş	Cinsiyet	Eğitim Durumu	Medeni Durum	Hane Halkı Sayısı	Meslek	Gelir Düzeyi	Cezaevinde Kaldığı Süre	İşlediği Suç
K1	32	Erkek	Lisans	Evlü	4	Kamu Çalışanı	Orta	5 Ay	Kasten Yaralama
K2	27	Erkek	Ön Lisans	Bekâr	4	İşsiz	Düşük	5 Yıl 6 Ay	Yağma Suçu
K3	41	Erkek	Lise	Evlü	3	İşçi (Kamu)	Orta	4 Yıl 9 Ay	Kasten Yaralama
K4	42	Erkek	İlkokul	Evlü	4	İşçi (Fabrika)	Orta	4 Yıl 3 Ay	Cinsel Saldırı
K5	49	Erkek	Lise	Boşanmış	2	Esnaf (İşletmeci)	Yüksek	10 yıl	Çıkar Amaçlı Örgüt Kurma, Uyuşturucu Madde Ticareti
K6	43	Erkek	Lise	Evlü	4	İşçi (İnşaat)	Düşük	4 yıl	Kasten Yaralama
K7	48	Erkek	İlkokul	Evlü	4	Esnaf (Fındık Tüccarı)	Orta	8 yıl	Kasten Yaralama, Öldürmeye Teşebbüs
K8	52	Erkek	Ortaokul	Evlü	6	Esnaf (İşletmeci)	Orta	2 yıl	Cinsel Saldırı
K9	44	Erkek	Ortaokul	Evlü	8	Esnaf (Çay Ocağı İşletmecisi)	Orta	18 yıl	Kasten Adam Öldürme
K10	38	Erkek	İlkokul	Bekâr	5	İşçi (Fırın)	Orta	5 yıl 6 ay	Uyuşturucu Madde Ticareti
K11	33	Erkek	İlkokul	Evlü	10	Şoför	Düşük	5 yıl 8 ay	Uyuşturucu Madde Ticareti
K12	30	Erkek	İlkokul	Evlü	3	Şoför	Orta	2 yıl	Cinsel Saldırı
K13	39	Erkek	Lise	Evlü	7	İşçi (İnşaat)	Orta	1 yıl 6 ay	Kasten Yaralama
K14	30	Kadın	Ön Lisans	Evlü	4	Ev Hanımı	Orta	5 Ay	Dolandırıcılık
K15	54	Erkek	Okuryazar	Evlü	7	Emekli	Orta	5 Yıl	Kasten Yaralama, Öldürmeye Teşebbüs

Görüşme yapılan eski hükümlülerin demografik verileri tabloda belirtilmiştir. Buna göre çalışmaya örneklemin Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı 15 eski hükümlüden oluştuğu görülmektedir. Eski hükümlülerin yaş ortalamaları hesaplandığında, ortalama olarak örnekleme oluşturan 15 katılımcının yaş ortalaması 40,13'tür. En genç katılımcı 27 yaşında, en yaşlı katılımcı 54 yaşındadır.

Cinsiyetleri incelendiğinde ise katılımcıdan 14'ü erkek, 1'i kadındır. Eğitim durumlarına bakıldığında 1'inin lisans mezunu, 2'sinin ön lisans mezunu, 4'ünün lise mezunu, 2'sinin ortaokul mezunu, 5'inin ilkökul mezunu ve 1'inin okuryazar olduğu görülmüştür.

Katılımcıların medeni durumu incelendiğinde 2'sinin bekâr, 12'sinin evli, 1'inin boşanmış olduğu görülmüştür. Katılımcıların hane halkı sayısına bakıldığında, hane halkı sayısı ortalamasının 5 olduğu görülmüştür. Hane halkı sayısının en az 2, en çok 10 olduğu görülmüştür. Katılımcıların meslekleri incelendiğinde, 2'sinin kamu çalışanı, 1'inin emekli, 4'ünün esnaf, 1'inin ev hanımı, 4'ünün işçi, 2'sinin şoför ve 1'inin işsiz olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların gelir düzeylerinin ise 3'ünün düşük gelirli, 11'inin orta gelirli ve 1'inin yüksek gelirli olduğu görülmüştür.

Katılımcıların ceza infaz kurumunda kaldığı süreler incelendiğinde, eski hükümlülerin ortalama 5,13 yıldır. Ceza infaz kurumunda en az kalan eski hükümlünün 5 ay, en çok kalan eski hükümlünün 18 yıl kaldığı görülmüştür. Kişilerin işlediği suçlar arasında kasten yaralama, yağma suçu, cinsel saldırı, çıkar amaçlı örgüt kurma, uyuşturucu madde ticareti, öldürmeye teşebbüs, kasten adam öldürme ve dolandırıcılık bulunmaktadır. Bu suçlar arasında en fazla işlenen kasten yaralama (6 kişi) suçu olmuştur.

3. Bulgular

Araştırma kapsamında eski hükümlülere sosyal güvenlik ve sosyal yardımlarla ilgili bilgi düzeylerini ölçmek için tanımlayıcı sorular sorulmuştur. Daha sonra da sosyal güvence ve sosyal yardımlardan faydalanma durumları hakkında bilgi edinilmiş ve sosyal güvenliğin etkinliği için tavsiyelerinin neler olduğu tespit edilmiştir.

Tablo: 2
Sosyal Güvenlik Denildiğinde Aklınıza Ne Geliyor?

Sıra No	Kodlanmış Tanım	Cevap Verenler	f
1	Sigortalılık İşlemleri	K2,K4,K6,K7,K8,K9,K10,K11,K12,K14	10
2	Sağlık Güvencesi	K3,K5,K6,K8,K10,K11,K14,K15	8
3	Devlet Güvencesi/Koruması	K3,K1,K5,K12,K13,K14,K15	7
4	Emeklilik	K3,K8,K14	3
5	Sosyal Yardım	K1	1

Yapılan görüşmede katılımcılara "Sosyal güvenlik denildiğinde aklınıza ne geliyor?" diye sorulduğunda 15 eski hükümlüden 10'u sigortalılık işlemleri demiştir. 8 katılımcı ise sağlık güvencesi, 7 katılımcı devlet güvencesi/koruması, 3 katılımcı emeklilik ve 1 katılımcı ise sosyal yardım cevabını vermiştir. Bu duruma örnek ifadeler şu şekildedir:

"Hükümetin dezavantajlı gruplar ile maddi olarak zayıf durumda olan bireylere sağladığı imkânları yöneten ve koordine eden sistemdir. Sistemin finansmanı ise vatandaşlardan belirli meblağlarda kesintiler yapmak suretiyle sağlanmaktadır." (K1)

"Sosyal güvenlik; devletin çalışan bireyler ile dezavantajlı bireyleri koruma altına alan, çalışanların sigortalılık işlemlerini yürüten, çalışma hayatıyla ilgili süreci takip eden, denetleyen ve koruyan bir sistemdir. Çalışan bireyler ile çalışmayıp düşük gelirli olan bireylere sağlık güvencesi sunan ve yine bu süreci yöneten bir sistemdir." (K5)

"İlk olarak sigortalılık ve sağlık güvencesi geliyor. Bu kurum çalışan insanlardan belli kesintiler yapar. Çeşitli sandıklar vasıtasıyla. SSK, Bağ-Kur gibi. Bu sandıklardan elde edilen gelirle de vatandaşa çeşitli imkanlar sunar. Mesela ben SSK'lıyım. Primim yatıyor. Emekliliğe hak kazanıyorum. Hastaneye gittiğimde tedavi olabiliyorum. Bunlar sosyal güvenlik sistemi sayesinde oluyor işte." (K10)

"Devlet geliyor ve yasalar geliyor. Sigortalılık işlemleri falan geliyor aklıma. Biz nasıl arabamıza kasko sigorta yapıyorsak devlette bizi öyle sigortalı yapıyor. Başımıza bir hal geldiğinde de SGK sigortadan tüm masraflarımızı karşılıyor. (K12)

"Devletin halkını koruyup, gözetmesi geliyor." (K13)

"Sosyal güvenlik denilince aklıma, Sosyal Güvenlik Kurumu geliyor. Sosyal güvenlik, devletin vatandaşları sağlık, çalışma, emeklilik, hastalık, kaza vb. durumlar karşısında koruma altına alması ve onlara bu konuda güvene sunmasıdır." (K14)

"Bildiğim kadarıyla sosyal güvenlik, devletin vatandaşlarının geleceğini (emeklilik, kaza, sakatlık falan), sağlığını, çalışma sürecini güvence altına almasıdır. Vatandaşın refahı için çabalayan, maddi durumu kötü olan vatandaşlara sosyal yardımlar yapan, vatandaşlarını bu tür konularda koruyup kollayan sistemdir." (K15)

Çalışmada eski hükümlü bireylere sosyal güvencelerinin olup olmadığı sorulmuştur. Verilen yanıtların dağılımı Tablo 3'tedir.

Tablo: 3
Sosyal Güvenceniz Var Mı?

Sıra No	Kodlanmış Tanım	Cevap Verenler	f
1	Evet, SSK (4/1-a)	K3,K4,K6,K10,K11,K12,K13	7
2	Evet, Bağ-Kur (4/1-b)	K5,K7,K8,K9	4
3	Evet, Emekli Sandığı (4/1-c)	K1,K14,K15	3
4	Hayır	K2	1

Yapılan görüşmede katılımcılara "Sosyal güvenceniz var mı?" diye sorulmuş olup 1 eski hükümlü hariç diğer 14 eski hükümlünün sosyal güvencesi olduğu görülmüştür. Sosyal güvencesi olanlardan 7'si 4/1-a'lı, 4'ü 4/1-b'li ve 3'ü 4/1-c'li olduğu (1 kadın katılımcı eşinden dolayı emekli sandığına mensup) görülmüştür. Bu duruma örnek ifadeler şu şekildedir:

"Hayır, herhangi bir sosyal güvencem yok. Çocukken yani cahilken arkadaşlarıma uyup yağma suçu işledim. Cezamı yatarken cezaevinden üniversite sınavına girip açık öğretimden ön lisans mezunu oldum. Yine cezaevinde açılan hijyen, aşçılık, terzilik vb. kurslara katılıp meslek öğrendim, sertifikalar aldım. Ancak düzenli çalışacak sigortalı bir iş bulamıyorum. Suçumdan dolayı beni çalıştırmak istemiyor. Şimdilik günlük işlerde çalışıyorum. Sosyal güvencem olmadığı için çok zorluk çekiyorum." (K2)

"Evet, sosyal güvencem var. Cezaevinden çıktıktan sonra fındık ticareti yapan bir arkadaşımın yanında sigortalı işe başladım. O zaman SSK'lıydım. Ama yaklaşık 1 senedir çay ocağı açıp işlettiğim için kendi Bağ-Kur'umu yatırıyorum. Yani şuan Bağ-Kur'luyum." (K9)

"Evet sosyal güvencem var. Emekli Sandığına tabiyim. Eşim kamu çalışanı olduğu için onun sağlık güvencesinden faydalanıyorum. Bekâr iken de babam İl Özel İdaresinde kamu işçisi olarak çalıştığından onun sağlık güvencesinden faydalanıyordum."(K14)

Sosyal yardımlar, genellikle sosyal güvenlik hizmetlerinin yerine getirilmesinde kullanılan bir yöntem olarak kabul edilir. Bu yardımlar, sosyal hizmetlerin kapsamını ve hizmet sunum şeklini belirleyebilir. Bireyler, sosyal yardımlar için genellikle bireysel prim ödemezler ve ihtiyaçlarını karşılamak üzere karşılıksız destek alırlar. Sosyal yardım, genellikle devletin yetkilendirdiği resmi ve yarı resmi kurumlar tarafından sağlanır ve bu şekilde sosyal güvenlik çerçevesinde hizmet sunar. Ekonomik yardımın yanı sıra, rehabilitasyon, bakım ve tedavi gibi hizmetler de sosyal yardımlar aracılığıyla temin edilebilir. Bireylerin ihtiyaçları, genellikle sosyal yardım sağlanmadan önce dikkatlice araştırılır. Temel hedef, bireylerin en kısa sürede kendi kendine yeterli hale gelmelerini sağlamaktır (Çengelci, 1993: 9). Tablo 4'te katılımcıların sosyal yardım tanımlarının dağılımı görülmektedir.

Tablo: 4
Sosyal Yardım Denildiğinde Aklınıza Ne Geliyor?

Sıra No	Kodlanmış Tanım	Cevap Verenler	f
1	Devletin yaptığı yardımlar	K1,K2,K4,K5,K6,K7,K8,K9,K12,K14,K15	11
2	Maddi durumu kötü olanlara yapılan yardımlar	K1,K3,K4,K10,K11,K13	6
3	Sivil toplum kuruluşlarının yaptığı yardımlar	K5,K6,K14	3
4	Devlet koruması	K1	1
5	Maddi destek	K1	1

Yapılan görüşmede katılımcılara "Sosyal yardım denildiğinde aklınıza ne geliyor?" diye sorulmuştur. Katılımcılar, en fazla devletin yaptığı yardımlar (11 cevap), maddi durumu kötü olanlara yapılan yardımlar (6 cevap), sivil toplum kuruluşlarının yaptığı yardımlar cevabını vermiştir. Ayrıca birer kişi sosyal yardım denildiğinde, devlet koruması ve maddi destek yanıtını vermiştir. Bu duruma örnek ifadeler şu şekildedir:

"Herhangi bir sosyal güvencesi olmayan birey veya hanelere devletin yapmış olduğu çeşitli yardımlardır. Korunmaya muhtaç bireylerin devlet tarafından korunmasıdır. Onlara maddi destek sağlamasıdır." (K1)

"Maddi durumu kötü olan insanlara devletin yaptığı yardımlardır." (K2)

"İhtiyacı olanlara devletin maddi manevi yardım etmesidir." (K3)

"Devletin ihtiyaç sahiplerine yaptığı yardımlar. Maddi durumu iyi olmayan vatandaşlara yapılan çeşitli yardımlardır." (K4)

"Sosyal yardım yoksul kimselere devlet kurumlarının (valilik, belediye, sosyal yardımlaşma falan) bir de Kızılay gibi derneklerin maddi imkanı olmayan insanlara yaptığı yardımlardır." (K5)

"Sosyal devlet geliyor. Devletin fakirlere yardım etmesidir. Durumu iyi olan insanların fakirlere yaptığı yardımlarda sosyal yardımdır. Akluma bunlar geliyor." (K8)

"Geliri olmayan veya düşük olan ailelere devletin yaptığı yardımlardır. Ancak ne yazık ki ihtiyacı olmadığı halde yardım dağıtan yerlerde tanıdığı olanlarda bu yardımları almaktadır. Giyim yardımı, erzak yardımı, yakacak yardımı falan." (K10)

"Almadığım için bir şey söylemek istemiyorum. Durumu kötü olan ailelere yapılan yardımlar." (K11)

"Dar geliri ailelere devletin veya sivil toplum kuruluşlarının yapmış olduğu maddi yardımlardır. Bunlar gıda, giyim, nakdi yardım, yakacak yardımı gibi yardımlardır." (K14)

"Sosyal devlet geliyor. Ekonomik olarak yoksun olan bireylere devletin yaptığı çeşitli yardımlar." (K15)

Görüşmelere katılan eski hükümlülerin sosyal yardımlardan faydalanma durumlarına göre dağılımı Tablo 5'te görülmektedir.

Tablo: 5
Şimdiye Kadar Sosyal Yardımlardan Faydalandınız mı veya Çevrenizde Bu Yardımlardan Faydalanan Var mı?

Sıra No	Kodlanmış Tanım	Cevap Verenler	f
1	Hayır faydalanmadım ancak çevremde faydalanan var	K1,K3,K4,K5,K6,K8,K9, K11, K13, K14,K15	11
2	Hayır faydalanmadım, çevremde de faydalanan yok	K7,K10	2
3	Evet faydalandım, çevremde de faydalanan var	K2,K12	2

Yapılan görüşmede katılımcılara "Şimdiye kadar sosyal yardımlardan faydalandınız mı veya çevrenizde bu yardımlardan faydalanan var mı?" diye sorulmuş ve 11 eski hükümlü hayır faydalanmadım ancak çevremde faydalanan var cevabını vermiştir. 2 eski hükümlü hem kendisinin hem de çevresinden kimsenin sosyal yardımlardan faydalanmadığını belirtmiştir. Sadece 2 eski hükümlü sosyal yardımlardan faydalandığını ve çevresinde de faydalanan olduğunu ifade etmiştir. Bu duruma örnek ifadeler şu şekildedir:

"Evet faydalandım. Ramazan ayında Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'ndan gıda kolisi aldım. Yine Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'ndan nakit para yardımı aldım. Çevrede de bu yardımı alanlar var." (K2)

"Hiç faydalanmadım. Ama arkadaşlarım faydalaniyor. Para yardımı yapılıyor. Gıda, giyim gibi yardımlar da yapılıyor. Cezaevinden çıkınca sosyal yardımlaşmaya gidip geldim ancak herhangi bir yardım çıkmadı." (K3)

"Faydalanmadım. Ama komşularımdan faydalanan var. Kömür yardımı, gıda yardımı, giyim yardımı falan yapılıyor." (K6)

"Ben hiç faydalanmadım. Çevremde de faydalanan yok. Gıda ve kömür yardımı yapıldığını basından görüp duymuşluğum var." (K7)

"Hayır faydalanmadım. İhtiyaç duymadım. Hasta olup, yardım alan tanıdığım var. Hasta olanla beraber ona bakan annesinin de yardım aldığını biliyorum. Nakdi yardımla birlikte erzak yardımı da yapıldığını biliyorum." (K8)

"Ben şimdiye kadar hiç faydalanmadım. Amcamın dul bir kızı var. O yardım alıyor. Para yardımı alıyor." (K9)

"Ben faydalanmadım ancak engelli çocukları olan abim ve yengem nakdi yardım alıyorlar. Çocuk için bakıcı parası ve engelli maaşı veriliyor. Babam da yaşlılık aylığı alıyor." (K11)

"Ben faydalandım. Pandemide 1100 TL gibi bir yardım aldım. Görme engelli bir kardeşim var. O da faydalanıyor. Annem kardeşim için bakım yardımı alıyor." (K12)

Sosyal yardımlar arasında nakdi ve aynı yardımlar bulunmaktadır. Nakdi yardımlar, düşük gelir seviyesine sahip bireylere veya ailelere maddi destek sağlama amacıyla yapılan ödemeleri içerirken aynı yardımlar, gıda yardımı veya konut desteği gibi temel ihtiyaçların karşılanması için mal veya hizmet sağlar. Bu yardım türleri, toplumda ihtiyaç sahibi bireylerin desteklenmesi için çeşitli programlarla birlikte uygulanarak sosyal yardım sistemlerinin temelini oluşturur. Tablo 6'da katılımcılara yapılan sosyal yardımlar hakkında verdikleri cevapların dağılımı görülmektedir.

Tablo: 6
Yapılan Sosyal Yardımlar Nelerdir?

Sıra No	Kodlanmış Tanım	Cevap Verenler	f
1	Gıda Yardımı	K2,K3,K4,K5,K7,K8,K10,K13,K14,K15	10
2	Yakacak (Kömür/Doğalgaz/ Elektrik) Yardımı	K1,K4,K5,K6,K7,K10,K13,K14,K15	9
3	Nakdi Yardım	K1,K2,K3,K6,K8,K9,K11,K12,K14	9
4	Giyim Yardımı	K2,K3,K5,K6,K10,K14	6
5	Eğitim Yardımı	K1,K5,K15	3
6	Ulaşım Yardımı	K1,K4	2

Yapılan görüşmede katılımcılara "Yapılan sosyal yardımlar nelerdir?" diye sorulmuş; 10 katılımcı gıda yardımı, 9 katılımcı yakacak (kömür/doğalgaz/elektrik), 9 katılımcı nakdi yardım, 6 katılımcı giyim yardımı, 3 katılımcı eğitim yardımı ve 2 katılımcı ulaşım yardımı cevaplarını vermiştir. Bu duruma örnek ifadeler şu şekildedir:

"Kömür yardımı, eğitim yardımı, nakdi yardım, ulaşım yardımı gibi yardımlar yapılmaktadır." (K1)

"Ramazan ayında gıda kolisi aldım. Belediyeden de giyim yardımı aldım." (K2)

"Para yardımı yapılıyor. Gıda, giyim gibi yardımlar da yapılıyor." (K3)

"Doğalgaz ve elektrik yardımı, gıda yardımı, otobüs kartı yani ulaşım yardımı." (K4)

"Eğitim yardımı, gıda yardımı, doğalgaz yakacak yardımı, giyim yardımı gibi çeşitli yardımlar." (K5)

"Komşularım gıda, kömür vb. yardımlar aldılar." (K13)

"Kömür yardımı, giyim yardımı ve nakit yardımı alan tanıdıklarım var." (K14)

"Nakit yardımı alan var. Kömür ve gıda yardımı alan var. Eğitim yardımı alan var. Kırtasiye malzemesi vs. alan var." (K15)

Türkiye'deki sosyal yardım programları genellikle ihtiyaç sahibi vatandaşlara maddi destek, gıda yardımı, sağlık hizmetleri, eğitim ve barınma gibi temel ihtiyaçlarını karşılamaya yöneliktir. Dezavantajlı gruplar söz konusu olduğunda bazen sosyal yardımlar yetersiz kalabilmekte ve daha kapsamlı bir sosyal güvenlik ağına ihtiyaç duyulabilmektedir. Tablo 7'de katılımcıların sosyal yardımların yeterliliği hakkındaki görüşleri bulunmaktadır.

Tablo: 7
Sizce Yapılan Sosyal Yardımlar Yeterli Midir?

Sıra No	Kodlanmış Tanım	Cevap Verenler	f
1	Hayır Yetersiz	K4,K6,K7,K9,K10,K11,K13	7
2	Evet Yeterli	K2,K8,K12,K14,K15	5
3	Yeterinden Fazla	K1,K5	2
4	Kısmen Yeterli	K3	1

Yapılan görüşmede katılımcılara "Yapılan sosyal yardımlar yeterli midir?" diye sorulmuş; Katılımcılardan 7'si hayır yetersiz, 5'i evet yeterli, 2'si yeterinden fazla ve 1'i kısmen yeterli cevabını vermiştir. Bu duruma örnek ifadeler şu şekildedir:

"Bence yeterlidir. Hatta yeterinden fazla olduğunu düşünüyorum. Sosyal yardımların zamanla bireyleri tembelleştirdiğini düşünüyorum. Devletin sosyal yardımları maddi ve fiziki olarak çok çok zayıf kişilere yapması gerektiğini düşünüyorum." (K1)

"Kısmen yeterli. Hakkaniyet konusunda bence yanlışlıklar var. Hak edenler yardım alamıyor. Tanıdığı olanlar ihtiyaçları yoksa bile yardım alıyor. Yardımların gerçek ihtiyaç sahiplerine yapılması lazım." (K3)

"Bence yetersiz. Asgari ücretle çalışıp büyükşehirlerde yaşayan vatandaşlar aldıkları ma anck kirasına yetiyor. Devletin büyükşehirde yaşayan asgari ücretlilere kira yardımı yapması lazım." (K4)

"Bence yapılan sosyal yardımlar yeterli. Hatta fazla olduğunu düşünüyorum. Sosyal yardımlar rutin bir hal alırsa insanlara hazıra alıştıırır, tembelleştirir, dilencililiğe alıştıırır. Bence devletin sosyal yardımları kısması veya durumu çok kötü olup gerçekten yardıma çok fazla muhtaç olanlara yapması lazım." (K5)

"Yetersiz. İmkânı olmayan tüm fakirlerin koşulsuz şartsız yardım alması gerekir." (K6)

"Bence yeterli değil. Daha da artması lazım. Maddi durumu gerçekten kötü olanlara her türlü yardım yapılmalı. Durumu iyi olmayan ailelere kira yardımı verilmeli. Kiralar aldı başını gidiyor. Bir de ailelere alışveriş çeki verilmeli." (K7)

"Ben sosyal yardıma karşıyım. Devletin yardım yapmasından çok iş imkânı sunması taraftarıyım. Yeterince yardım yapıldığından insanlar devlet eliyle bedavacılığa alıştıırılıyor." (K8)

"Bence yetersiz. Maddi durumu kötü olan tanıdığım aileler var. Onlar için başvuru yaptık ama yardım alamadılar." (K9)

"Sosyal yardımlar gerçek ihtiyaç sahiplerine yapılmadığından yetersiz buluyorum. Sosyal yardımların yoksullara, kimsesizlere yapılması gerekir." (K10)

"Bence yetersiz. Ben cezaevinden çıktığımdan beri iş bulmakta zorlandığım sürede hiçbir yardım alamadım. Başvuru yaptığım halde yardım alamadım." (K11)

"Bence yeterli. Allah devletimizden milletimizden razı olsun. İhtiyacı olan herkese yardım yapılıyor." (K12)

"Bence yetersiz. Gerçek ihtiyaç sahipleri yardım alamazken Sosyal yardımlaşmada çalışan memur ve müdürlerin yakınları yardım alıyor. Hakkaniyeti değil yardımlar." (K13)

"Bence yeterlidir. Çevremde ihtiyaç sahibi hemen hemen herkes sosyal yardımlardan faydalanıyor. Yardım konusunda mağdur edilen kimseyi görmedim. Gerçek ihtiyaç sahibi olan." (K14)

Türkiye’de sosyal yardımlardan faydalanmak için farklı yerlere başvuru yapılabilir. Bunlar arasında Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları, Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlükleri, belediyeler ve bazı sivil toplum kuruluşları bulunmaktadır. Başvurular genellikle kişinin gelir durumu, aile büyüklüğü, yaş, sağlık durumu gibi faktörlere göre değerlendirilmektedir. Çalışma kapsamında katılımcıların sosyal yardımlara başvuru nereye yapacakları hakkında bilgilerinin olup olmadığı sorulmuştur (Tablo 8 ve Tablo 9).

Tablo: 8

Sosyal Yardımlardan Faydalanmak İçin Nerelere Başvuruda Bulunacağımızı Biliyor Musunuz?

Sıra No	Kodlanmış Tanım	Cevap Verenler	f
1	Evet Biliyorum	K1,K2,K3,K4,K5,K6,K7,K8,K9,K10,K11,K12,K13, K14,K15	15

Eski hükümlü bireylerle yapılan görüşmede tüm katılımcıların sosyal yardımlardan faydalanmak için nerelere başvuruda bulunacağı hakkında bilgisi olduğu tespit edilmiştir.

Tablo: 9

Sosyal Yardımlardan Faydalanmak İçin Nerelere Başvurulur?

Sıra No	Kodlanmış Tanım	Cevap Verenler	f
1	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları	K1,K2,K5,K6,K7,K8,K9,K11,K13,K14,K15	11
2	Belediyeler	K1,K2,K3,K4,K5,K6,K7,K10,K14,K15	10
3	Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlükleri	K2,K3,K5,K8,K15	5
4	Valilikler	K1,K3,K7,K9	4
5	STK'lar (Dernek ve Vakıflar)	K1,K2,K5,K6	4
6	Kaymakamlıklar	K1,K3,K10	3
7	e- devlet üzerinden	K10,K11,K12	3
8	İl Özel İdareleri	K1	1

Yapılan görüşmede katılımcılara "Sosyal yardımlardan faydalanmak için nerelere başvurulur?" diye sorulmuştur. Katılımcıların en çok verdiği ilk üç cevap; 11'i Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları, 10'u Belediyeler, 5'i Aile ve Sosyal Hizmetler İl

Müdürlükleri olmuştur. Katılımcılardan 1'i de İl Özel İdaresi cevabını vermiştir. Bu duruma örnek ifadeler şu şekildedir:

"Evet. Valilikler, kaymakamlıklar, sosyal yardımlaşma, belediye, il özel idare, dernekler, vakıflar." (K1)

"Evet biliyorum. Sosyal yardımlaşma ve dayanışma, Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü, belediye beyaz masa, Kızılay, İHH, Beşir Derneği gibi dernek ve vakıflar." (K2)

"Belediye beyaz masaya başvuru yapıldığını biliyorum." (K4)

"Sosyal yardımlaşma vakfına, Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü'ne, belediyelere, derneklere ve vakıflara başvurulur." (K5)

"Bir tek valiliğe, sosyal yardımlaşmaya başvurulduğunu biliyorum. Belediyelerde Ramazan ayında erzak kolisi dağıtıyorlar." (K7)

"Evet. Sosyal yardımlaşma fonuna, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na başvuruluyor." (K8)

"Sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfına başvurulabiliyor. Valilikler yardım yapıyor. Onu da muhtarın ismini bildirmesi lazım." (K9)

"Belediyeler, kaymakamlıklar, e-devletten yapıldığını biliyorum." (K10)

"E-devletten sosyal yardım başvurusu yapılabilir. Bir de sosyal yardımlaşmaya başvurulduğunu biliyorum." (K11)

Araştırma kapsamında eski hükümlü katılımcılara sosyal güvenlik sisteminin etkinliği için tavsiye ve önerilerinin neler olduğu sorulmuştur. Verilen cevapların dağılımı Tablo 10 ve Tablo 11'dedir.

Tablo: 10
Genel Olarak Sosyal Güvenlik Sisteminin Daha İyi İşlemesi İçin Öneri ve Tavsiyeleriniz Var Mı?

Sıra No	Kodlanmış Tanım	Cevap Verenler	f
1	Evet Var	K1,K3, K5, K7, K8, K9, K11, K12, K13, K14	10
2	Hayır Yok	K2,K4,K6,K10, K15	5

Eski hükümlü bireylerle yapılan görüşmede "Genel Olarak Sosyal Güvenlik Sisteminin Daha İyi İşlemesi İçin Öneri ve Tavsiyeleriniz Var Mı?" diye sorulmuş, katılımcılardan 10'u Evet Var diyerek tavsiyelerde bulunmuştur. 5'i ise Hayır Yoktur cevabını vermiştir.

Tablo: 11
Genel Olarak Sosyal Güvenlik Sisteminin Daha İyi İşlemesi İçin Öneri ve Tavsiyeleriniz Nelerdir?

Sıra No	Kodlanmış Tanım	Cevap Verenler	f
1	Ayrımcılığın Olmaması	K7,K8,K13,K14	4
2	Sosyal Güvenliğin Siyasete Konu Olmaması	K1, K8, K9	3
3	Personel Davranışlarının Düzeltilmesi	K3, K5, K13	2
4	Sağlık Konusunda Bilinçlilik	K5	1
5	Yardımların Şeffaf ve Denetime Tabi Olması	K11	1
6	Herkes Açıklık	K7,K12	1

Eski hükümlü bireylerle yapılan görüşmede "Genel Olarak Sosyal Güvenlik Sisteminin Daha İyi İşlemesi İçin Öneri ve Tavsiyeleriniz Nelerdir?" diye sorulmuş, katılımcılardan 10'u tavsiyelerde bulunmuştur. Bu duruma örnek ifadeler şu şekildedir:

"Sosyal güvenlik sisteminin bağımsız bir kuruluş olması gerektiğini düşünüyorum. Alacağı tedbirleri, uygulayacağı programları, faaliyetlerini bağımsız ve tarafsız yapmalıdır. Hükümetlerin bu sistemi seçim yatırım aracı olarak kullanmaması lazım. Son çıkan EYT sosyal güvenlik sistemini zorlayacaktır mesela. Ancak seçim öncesi olduğu için yasalaştı. Böyle kararların alınmaması lazım." (K1)

"Sosyal güvenliğin iyileşmesi için öncelikle personelin hakka ve hukuka riayet etmesi lazım. Çalışan sayısının artırılması lazım. Denetimlerin artması lazım. Kontrol mekanizmaları oluşturulması lazım. Dışarının iyi gözetlenmesi gerekir. Haksız yere faydalananların tespit edilip caydırıcı cezalar verilmesi lazım." (K3)

"Ben genel olarak sosyal güvenlik sisteminden memnunum. Sadece sosyal güvenlik kurumlarında çalışan personelin biraz daha nezaketli ve güler yüzlü olması lazım. Vatandaşa yardımcı olup, çözüm odaklı çalışmaları lazım. Bende diğer insanlarda bu durumdan mustarip. Ayrıca hastane ve ilaç için sigortalılardan yapılan kesintilerin artırılması gerektiğini düşünüyorum. Gereksiz yere hastaneye gitmelerin önünün kesilmesi için." (K5)

"Herkesin sosyal güvenlikten istisnasız faydalanması gerekir. Kişinin geliri ne olursa olsun sosyal güvenliğin temel hizmetlerinden faydalanması lazım. Ama bu yapılırken kimse kimseyi kayırmamalı." (K7)

"Siyasi partilerin sosyal güvenlik ve sosyal yardımlara müdahale edemeyeceği bağımsız ve adil bir sistem oluşturulmalı." (K8)

"Hükümetin bunu kendi mensuplarını veya tabanına değil. Tüm vatandaşlara açık hale getirmesi lazım. Tanıdığı olanlar değil, ihtiyacı olanların faydalandığı bir sistem oluşturulmalı." (K9)

"Gerçekten yardıma muhtaç olanlara yardım yapılabilir. Geliştirilecek şeffaf bir sistemle gerçek ihtiyaç sahipleri belirlenip yardım yapılabilir. Bu yardımlar yapıldıktan sonra takibinin de mutlaka yapılması lazım. Örneğin sahte boşanmaların tespit edilerek, bu yöntemle dul maaşı veya yardımı alanlara caydırıcı cezalar verilmelidir." (K11)

"Kişilerin veya hanenin gelirine göre değil de sosyal devlet olarak herkese eşit bir sosyal güvenlik sistemi oluşturulmalı. Sosyal güvenlik devletin tüm fertleri koruyan bir sistemidir. Geri olan, olmayan, çalışan, çalışmayan herkesi koşulsuz şartsız bu sisteme dahil edip faydalandırmak lazım." (K12)

"Devletin değil ancak ilgili kurumlarda çalışan kamu görevlilerinin vicdanlı davranması, görevlerini yaparken hakkaniyetli davranmaları gerektiğini düşünüyorum." (K13)

Evet var. Öncelikle kurum çalışanlarının vatandaş arasında ayırım kayırım yapmaması lazım. Tüm vatandaşlara eşit ölçüde aynı mesafede hizmet verilmelidir. Vatandaşların özel hastanelerden de düşük ücretle hatta ücretsiz faydalanabileceği bir sistem oluşturulabilir." (K14)

4. Sonuç

Çalışma kapsamında yapılan görüşmeler ve elde edilen veriler sonucunda, eski hükümlülerin sosyal yardım ve sosyal güvenlik konusunda bilgi sahibi olduğu görülmüştür. Eski hükümlü bireylerde "Sosyal güvenlik denildiğinde aklınıza ne geliyor?" diye sorulduğunda en çok verilen cevaplar sırasıyla, sigortalılık işlemleri, sağlık güvencesi ve devlet güvencesi/koruması olmuştur. Yapılan çalışmada eski hükümlü bireylerin sosyal güvencesinin olup olmadığı sorulmuş olup, görüşmeye katılan 1 katılımcı hariç diğer tüm katılımcıların sosyal güvencesi olduğu tespit edilmiştir. Eski hükümlü bireylerin en çok 4/1-a'lı olduğu (7 kişi), diğerlerinin 4/1-b'li (4 kişi) ve 4/1-c'li (3 kişi) mensup olduğu görülmüştür. Katılımcıların sosyal yardımlardan ne şekilde yararlanacağına dair bilgilerinin olmasına rağmen çoğunluğunun sosyal yardımlardan şimdiye kadar hiç faydalanmadığı (13 kişi) tespit edilmiştir. Katılımcıların en fazla bildiği sosyal yardım türleri de sırasıyla gıda yardımı (10 cevap), yakacak yardımı (9 cevap) ve nakdi yardım (9 cevap) olmuştur. Görüşmelerde katılımcılara sosyal güvenlik sisteminin daha iyi işlemesi için öneriler sorulduğunda verilen cevaplar sırasıyla ayrımcılığın olmaması, sosyal güvenliğin siyasete konu olmaması, sosyal güvenlik kurumunda çalışan personellerin davranış bozukluklarının giderilmesi, sağlık konusunda bilinçlilik, yardımların şeffaf ve denetime tabi olması ve herkese açıklık şeklinde ifade edilmiştir.

Günümüzde, eski hükümlüler sosyal açıdan dezavantajlı bir konumda bulunmaktadır ve bu durumun çeşitli nedenleri vardır. Eski hükümlüler, cezalarını infaz ettikleri süre boyunca sosyal entegrasyon ve ceza sonrası topluma uyum sağlama imkanı sunacak uygulamalara ve eğitime maruz kalmaktadırlar. Bununla birlikte, infazlarını tamamladıktan sonra dahi, eski hükümlü kimliğine sahip olmaları nedeniyle sosyal, ekonomik ve siyasi açıdan dezavantajlı bir konuma gelmektedirler. İnfaz sonrası bu dezavantajların en önemlilerinden biri ekonomik açıdan yaşanan kısıtlamalardır. Eski hükümlüler cezaevinden çıktıktan sonra iş bulma konusunda sorun yaşamaktadır (Seçen, 2021; Karakartal, 2018; Çakır, 2017; Visher et al., 2011). Tahliye edildikten sonra, hepsinin karşılaştığı en yaygın sorun, toplum içinde hayatını idame ettirebilmek için iş bulmaktır (Holzer et al., 2003). Çoğu işletme ve şirket onları potansiyel çalışan olarak kabul etmemekte, işe alan az sayıdaki kişi de onlara çok düşük maaşlar ödemektedir (Zakaria et al., 2018). Bunun temel nedeni ise işverenlerin eski hükümlülerin değiştiğine inanmakta zorlanmalarındır (Shivy et al., 2007).

Ekonomik zorluklarla mücadele eden bireyler için sosyal yardımlar, önemli bir destek mekanizmasıdır. Bu yardımlar, bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılamalarına yardımcı olurken, aynı zamanda sosyal eşitsizliklerin azaltılmasına da katkıda bulunmaktadır. Sosyal yardım programları, toplumsal refahı artırarak yoksulluğun önlenmesine ve bireylerin ekonomik bağımsızlıklarını kazanmalarına destek olmaktadır. Ayrıca, bu programlar sosyal uyumu güçlendirerek toplumsal bütünleşmeye önemli bir katkı sunmaktadır. Sonuç olarak, sosyal yardım mekanizmalarının etkinliği, maddi desteğin ötesine geçerek toplumsal adaleti ve çeşitliliği artıran kapsamlı politikalarla desteklenmelidir.

Bu bağlamda, sosyal yardım sistemlerinin sürdürülebilirliği ve kapsamlılığı, ekonomik istikrar ve sosyal barışın sağlanmasında kritik bir rol oynamaktadır.

Ceza infaz kurumundan ayrılıp topluma uyum sağlamak kolay olmamaktadır. Cezaevinden sonra eve dönmek, çoğu eski hükümlü ve aileleri için çok zorlu bir geçiştir (Yin et al., 2022; Muthee et al., 2020) Birçok kişi, bu dönemde iş kaybı, bozulmuş sosyal ilişkiler ve değişen yaşam koşulları ile karşı karşıya kalmaktadır. Kişiler, sosyal destek ağlarından, mali kaynaklardan, sigortalı iş bulma, barınma gibi temel kaynaklardan yoksun olabilirler. Diğer yandan, eski mahkumlar tahliye sonrası damgalanma ve yalnız kalma nedeniyle ciddi psikolojik zorluklarla mücadele etmektedir (Baffour et al., 2021). Suçluların iş ve barınma imkanlarına sahip olmaları durumunda bile, sosyal ve duygusal zorluklarla karşılaştıklarında dayanacak bir destek grubuna sahip olmaları gerekmektedir. Aksi halde tekrar suç işleme olasılıkları yükselebilir. Yazındaki çalışmalar, sosyal bağların ve sosyal desteğin olmasının eski hükümlülerin yeniden suç işleme olasılığını azaltmada önemli bir rol oynadığını göstermektedir (Mears et al., 2012; Bales & Mears, 2008; Wolff & Draine, 2004).

Eski hükümlü bireyler, suçları nedeniyle ceza aldıktan sonra bile toplum içinde sosyal baskı ve ayrımcılıkla karşılaşmakta ve bu durum iş bulma süreçlerinde zorluklar yaşamalarına sebep olmaktadır. Bu sorunun çözümünde öncelikli olarak, özel sektörün istihdam kota sisteminin yeniden uygulanabilmesi için ilgili yasal düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. Ayrıca, eski hükümlülere, uzmanlar tarafından sunulan psikolojik, sosyal ve ekonomik destekler üzerinde durulmalı ve topluma entegrasyon süreçleri kolaylaştırılmalıdır. Bu konu ile ilgilenen sivil toplum kuruluşlarının sayısının artırılması ve kamu kurumlarının eski hükümlülerle ilgili çalışmalarının desteklenmesi, toplumun eski mahkumlarla ilgili bakış açısını düzeltmek ve dışlanmanın etkilerini anlamak için önemlidir. Bu bağlamda eski hükümlülerin istihdam olanaklarına erişimlerini artırmak amacıyla bir hükümet programının oluşturulmasını önerilebilir (Vivares, 2023).

Eski hükümlüler ile sosyal katılımlarını garanti altına almak için özel politikalara ihtiyaç duyan diğer dezavantajlı gruplar arasında konumları itibariyle eşitsizlikler vardır. Çünkü eski hükümlüler için geliştirilen sosyal politika uygulamalarını hayata geçirirken önyargılı toplumsal tutumların yönetilmesi gerekmektedir. Bu sebeple devletin, eski hükümlülerin iş bulana kadar insani ihtiyaçlarını karşılamak için barınma, tıbbi bakım, yiyecek, giyecek vb. yardımlarda bulunmalı ve bu yardımların kötüye kullanılmaması için eski hükümlüleri iş hayatına katılmaya teşviki gereklidir.

Kaynaklar

- Ata, A.Y. (2011), "Ücretler, İşsizlik Ve Suç Arasındaki İlişki: Yatay-Kesit Analizi", *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 4, 113-134.
- Aydoğan, R. & R. Şahin (2015), "Cezaevi, Damga ve İşsizlik Bağlamında Hükümlüyü İncelemek", *Türkiye'de Denetimli Serbestlik 10. Yıl Uluslararası Yaklaşımlar Sempozyumu* (8-10 Aralık 2015).

- Aytaç, S. & H. Aksoy (2011), "Suç Kariyeri: Suçun Meslek Haline Getirilmesi", içinde: S. Bozdemir & U. Argun (ed.), *Suç Öleme Sempozyumu* (111-119), Bursa: Bursa Emniyet Müdürlüğü Yayınları No: 1.
- Aytaç, S. (2014), "Eski Hükümlülere Yönelik Sosyal Politikalar", içinde: A. Tokol & Y. Alper (ed.), *Sosyal Politika 5. Bs.* (422-438), Bursa: Dora Yayınları.
- Baffour, F.D. et al. (2021), "Perpetrators at first, victims at last: Exploring the consequences of stigmatization on ex-convicts' mental well-being", *Criminal Justice Review*, 46(3), 304-325.
- Bales, W.D. & D.P. Mears (2008), "Inmate Social Ties and the Transition to Society Does Visitation Reduce Recidivism?", *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 45(3), 287-321.
- Bedük, M.N. (2010), "Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Eski Hükümlü İşçi Çalıştırılması", *Kamu-İş Dergisi*, 11(2), 47-87.
- Buonanno, P. et al. (2014), "Response of Crime to Unemployment: An International Comparison", *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 30, 29-40.
- Ceza ve Tevfikevleri Genel Müdürlüğü (2024), *Ceza İnfaz Kurumlarından Saliverilen Hükümlülere Yönelik Yürütülen Çalışmalar*, <<https://cte.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/saliverilenlere-yonelik-hizmetler>>, 15.03.2024.
- Cömertler, N. & M. Kar (2007), "Türkiye'de Suç Oranının SosyoEkonomik Belirleyicileri: Yatay Kesit Analizi", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 62(2), 1-17.
- Çakır, E. (2017), "İşverenler Açısından Eski Hükümlü Çalıştırmaya Bakış: İstanbul Kadıköy'de Bir Saha Araştırması", *Yüksek Lisans Tezi*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çengelci, E. (1993), "Sosyal Refahın Gerçekleştirilmesinde Sosyal Yardımların Rol ve Önemi", *Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu Dergisi*, 11(1/2/3), 9-35.
- Engin, E.M. (2012), "Suçu Önleyici Tedbirler Bağlamında Ceza İnfaz Kurumlarında Çalışma ve Eski Hükümlü İstihdamı", *Çalışma İlişkileri Dergisi*, 3(2), 24-35.
- Entorf, H. & P. Sieger (2014), "Does the Link Between Unemployment and Crime Depend on The Crime Level? A Quantile Regression Approach", Forschungsinstitut Zur Zukunft der Arbeit Institute for the Study of Labor, *Discussion Paper* No. 8334.
- Fallahi, F. et al. (2012), "The Unemployment Rate, Unemployment Volatility, and Crime", *International Journal of Social Economics*, 39(6), 440-448.
- Gençtürk, Z. (2019), "Eski hükümlü bireylerin sosyal hayata katılımı sürecinde işgücü piyasası politikaları: Isparta ilindeki işverenler ve eski hükümlü bireyler üzerine bir araştırma", *Doktora Tezi*, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı.
- Göçoğlu, V. (2015), "Dezavantajlı Gruplar Üzerinde Yapılan Bir Kamu Politikası Sonlandırmasının Analizi: Eski Hükümlülerin Özel Sektördeki İstihdam Zorunluluğunun Kaldırılması", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(36), 846-863.
- Gümüşhane Adliyesi (2023), "İhtiyaç sahibi eski hükümlülere Sosyal Market ile yardım sağlanıyor", <<https://gumushane.adalet.gov.tr/ihhtiyac-sahibi-eski-hukumlulere-sosyal-market-ile-yardim-saglaniyor>>, 15.03.2024.

- Hale, C. & D. Sabbagh (1991), "Testing The Relationship Between Unemployment and Crime: A Methodological Comment and Empirical Analysis Using Time Series Data From England and Wales", *Journal of Research in Crime & Delinquency*, 28(4), 400-417.
- Holzer, H.J. et al. (2003), "Barriers to Employment for Ex-Offenders", *Paper presented at the Reentry Roundtable*, Sponsored by the Urban Institute, New York University, May 21-23.
- Hooghe, M. et al. (2011), "Unemployment, Inequality, Poverty and Crime Spatial Distribution Patterns of Criminal Acts in Belgium 2001-06", *Brit. J. Criminol*, 51, 1-20.
- İslamoğlu, E. & S. Yıldırım (2020), "Çalışma Hayatında Eski Hükümlü Olmak: Sakarya İlinde Bir Araştırma", içinde: *Sosyal Bilimlerde Yeni Araştırmalar-IV*, Berikan Yayınevi, Ankara.
- İşKUR (2022), *2022 Yıllık Tabloları*, <<https://www.iskur.gov.tr/kurumsal-bilgi/istatistikler/>>, 15.03.2024.
- İşKUR (2024), *Engelli ve Eski Hükümlü Projeleri*, <<https://www.iskur.gov.tr/is-arayan/aktif-igucu-programlari/engelli-ve-eski-hukumlu-projeleri/>>, 07.07.2024.
- Karakartal, D. (2018), "Cezaevinden Çıkan Eski Hükümlülerin Yaşadıkları Sorunların İncelenmesi", *Uluslararası Beřeri Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 4(9), 72-85.
- Kilishi, A.A. et al. (2014), "The Effect of Unemployment on Crime in Nigeria: A Panel Data Analysis", *British Journal of Economics Management and Trade*, 4(6), 880-895.
- Koçak, O. & S. Altun (2010), "Ceza infaz kurumundaki mesleki eğitim faaliyetlerinin hükümlü istihdamına katkıları", *Çalışma İlişkileri Dergisi*, 1(1), 95-117.
- Mears, D.P. et al. (2012), "Prison visitation and recidivism", *Justice Quarterly*, 29(6), 888-918.
- Muthee, J.M. et al. (2020), "Effects of the challenges facing re-entry of women ex-offenders in Nyeri County, Kenya", *International Journal of Research in Business and Social Science*, (2147-4478), 9(4), 29-40.
- Namal, M.K. vd. (2021), "Eski Hükümlü İstihdamında Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri", *Yařar Üniversitesi E-Dergisi*, 16(63), 1338-1354.
- Papps, K. & R. Winkelmann (2002), "Unemployment and Crime: New Evidence For an Old Question", *New Zealand Economic Papers*, 34(1), 53-72.
- Ramakers, A. (2022), "Secrecy As Best Policy? Stigma Management and Employment Outcomes After Release From Prison", *The British Journal of Criminology*, 62, 501-518.
- Saridakis, G. & H. Spengler (2009), "Crime, Deterrence and Unemployment in Greece: A Panel Data Approach", *Deutsches Institut für Wirtschaftsforschung, Discussion Papers*, Nr. 853.
- Savaş, G. & T. Eryalçın (2020), "Eski Hükümlülerin ve Denetimli Serbestlik Yükümlülerinin İstihdamı Üzerine Uygulamalı Bir Araştırma", *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 31(2) 336-367.
- Schulte, M. & E. Cochling (2013), "Increasing Employment Opportunities For Ex-Offenders Policy Recommendations for The State of Georgia", *Report Workforce*, <http://georgiaopportunity.org/assets/20_14/10/GCO-Report-workforceweb.pdf>, 15.02.2024.
- Seçen, G.K. (2021), "Eski Hükümlülerin Toplumla Bütünleřmeleri Üzerine Sosyolojik Bir Analiz", *Yüksek Lisans Tezi*, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Sosyoloji A.B.D., Ankara.

- Shivy, V.A. et al. (2007), "Ex-Offenders Reentering the Workforce", *Journal of Counseling Psychology*, 54, 466-473.
- Şahin, C. (2001), "Tahliye Öncesi ve Sonrası Hükümlüye ve Eski Hükümlüye Yardım", *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 5(2), 1-1.
- Taşçı, F. (2010), *Sosyal Politikalarda Can Simidi Sosyal Yardım*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Timurturkan, M. vd. (2017), "'Hükümlü' Olmanın Sosyal Tezahürleri: Sosyal Dışlanma, Damga ve Suç", *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(20), 138-157.
- Toper, M. & A.A. Özdemir (2019), "Kişilik, Sosyal Baskınlık ve Önyargı: Eski Hükümlülere Yönelik Bir İnceleme", *Çalışma ve Toplum*, 3(62), 1757-1786.
- Visher, C.A. et al. (2011), "Employment After Prison: A Longitudinal Study of Former Prisoners", *Justice Quarterly*, 28(5), 698-718.
- Vivares, K.M.S. (2023), "The Reintegration of Ex-Convicts in Society: A Case Study", *International Journal of Social Science And Human Research*, 6(10), 6173-6180.
- Wolff, N. & J. Draine (2004), "Dynamics of social capital of prisoners and community reentry: Ties that bind?", *Journal of Correctional Health Care*, 10, 457-490.
- Yıldırım, A. & H. Şimşek (2016), *Nitel Araştırma Yöntemleri* (10. bs.), Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Yin, E.T. et al. (2022), "Family acceptance, economic situation, and faith community: The lived experiences of ex-convicts in Ghana", *Social Sciences & Humanities Open*, 5(1), 100240.
- Zakaria, S.M. et al. (2018), "Employment issues among ex-offenders: Difficulties in securing employment and barriers of employment", *International Journal for Studies on Children, Women, Elderly and Disabled*, 5, 8-12.

İştar-İşıklı, E. & A. Duran (2025), "Eski Hükümlülerin Sosyal Yardım ve Sosyal Güvenlikle İlgili Görüşlerinin İncelenmesi", *Sosyoekonomi*, 33(63), 315-335.